

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie znaczenia usług dla przedsiębiorstw w przemyśle

(opinia z inicjatywy własnej)

(2015/C 012/04)

Sprawozdawca: **Joost van IERSEL**

Współsprawozdawca: **Hannes LEO**

Dnia 22 stycznia 2014 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

znaczenia usług dla przedsiębiorstw w przemyśle

(opinia z inicjatywy własnej).

Komisja Konsultacyjna ds. Przemian w Przemysle (CCMI), której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 16 września 2014 r.

Na 502. sesji plenarnej w dniach 15–16 października 2014 r. (posiedzenie z 16 października) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny 100 głosami – 2 osoby wstrzymały się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Zważywszy na ścisłe powiązanie usług i produkcji oraz wpływ tego powiązania na zrównoważony rozwój i zatrudnienie w Europie, EKES wzywa Komisję do uznania usług dla przedsiębiorstw za jeden z priorytetów następnej kadencji. Jest to niezbędne szczególnie ze względu na nowy model produkcji, który niektórzy nazywają „czwartą rewolucją przemysłową”.

1.2 Konieczne są konkretne inicjatywy UE we wszystkich dziedzinach związanych z rewolucją cyfrową oraz wywołaną nią transformacją gospodarki i społeczeństwa. Podstawowym warunkiem wstępnym jest zwiększanie świadomości wśród pracowników organów władz publicznych, a także w społeczeństwie.

1.3 Usługi dla przedsiębiorstw powinny być elementem aktywnej polityki przemysłowej i zostać włączone do śródkresowego przeglądu strategii „Europa 2020” w 2015 r. EKES odnotowuje, że ich znaczenie było dotąd niewystarczająco doceniane przez Komisję i Radę.

1.4 Połowa dyrekcji generalnych Komisji jest w pewien sposób zaangażowana w świadczenie usług, lecz brakuje systematycznego, a zwłaszcza strategicznego podejścia. Nie ma też jasno określonej polityki ani rzecznika w tej dziedzinie. Bardzo rozczarowujące i krótkowzroczne było także zmniejszenie przez Radę budżetu na instrument „Łącząc Europę” w kontekście wieloletnich ram finansowych z 9 mld EUR zaproponowanych przez Komisję do 1,2 mld EUR.

1.5 UE musi teraz zdecydować, czy chce być liderem i przyczynić się do nowego zrównoważonego wzrostu i zatrudnienia, czy ustąpić miejsca innym.

1.6 W związku z tym EKES przyjmuje z dużym zadowoleniem ubiegłoroczną inicjatywę Komisji dotyczącą rozpoczęcia pogłębionej dyskusji w grupie wysokiego szczebla ds. usług dla przedsiębiorstw⁽¹⁾. EKES podkreśla, że należy wkrótce podjąć kroki prowadzące do:

- przeprowadzenia dogłębnej analizy;
- zapewnienia skutecznej koordynacji pomiędzy odpowiednimi departamentami Komisji;
- przygotowania programu europejskiego (zob. punkt 1.15).

⁽¹⁾ Grupa wysokiego szczebla ds. usług dla przedsiębiorstw, ustanowiona przez DG ds. Przedsiębiorstw i Rynku, przedstawiła swoje konkluzje w kwietniu 2014 r. Równoległe pięć grup roboczych skupiło się na konkretnych obszarach.

1.7 Szybko rozwijające się usługi dla przedsiębiorstw dominują już w dziedzinie produkcji Szeroki i coraz większy wachlarz przedsiębiorstw – zarówno produkcyjnych, jak i usługowych – jest obecnie zaangażowany w opracowywanie i dostarczanie nowych generacji usług dla przedsiębiorstw. Dzięki nowym technologiom usługi te mają coraz większe znaczenie dla produkcji.

1.8 Ponadto internet przedmiotów i internet usług są obecnie określane w Europie jako czwarta rewolucja przemysłowa i początek nowej epoki po automatyzacji.

1.9 Skok jakościowy wynika ze współpracy wertykalnej i horyzontalnej między maszynami a internetem, maszynami a ludźmi oraz maszynami a maszynami w ramach łańcucha wartości w czasie rzeczywistym. Wyspy automatyzacji będą ze sobą powiązane w niezliczonych sieciach i odmianach. Oprogramowanie i sieci podłączą inteligentne produkty, usługi cyfrowe i klientów do nowych innowacyjnych „produktów” przyszłości.

1.10 Zmiany te są szeroko dyskutowane. Pionierskie podejście gospodarcze i polityczne przyjęto w niemieckim projekcie „Przemysł 4.0”, w którym poświęcono należytą uwagę usługom dla przedsiębiorstw, jak i szerszemu kontekstowi ekonomicznemu, który ulega zasadniczej transformacji. Wraz z podobnymi inicjatywami powinno to być ważnym elementem programu na rzecz przemysłu oraz wielu zainteresowanych podmiotów publicznych i prywatnych. Na rynkach cyfrowych w przeszłości lider cieszył się dużą przewagą konkurencyjną.

1.11 Porównywalne inicjatywy strategiczne na świecie przewidziano w USA, Chinach i Korei. Program inwestycyjny planowany jest przez Pentagon. Duże firmy obsługujące dane, takie jak Google, Amazon, Apple i Yahoo, mają naturalną przewagę na rynku.

1.12 Czynniki ludzkie mają decydujące znaczenie. Nowe łańcuchy wartości i modele biznesowe tworzą nowe sojusze oraz wzajemne powiązania między przedsiębiorstwami, co ma ogromny wpływ na organizację pracy. Ponadto należy spodziewać się poważnych zmian na rynku pracy. Nowe formy organizacji pracy, warunki zatrudnienia i aktualizacja umiejętności wciąż pojawiają się w przemyśle, a zwłaszcza w sektorach usług dla przedsiębiorstw, ze względu na szybko rozwijającą się technologię cyfrową. Zmiany te muszą być uważnie monitorowane. Specjalnie ukierunkowane strategie polityczne oparte na dobrze finansowanych badaniach muszą skupiać się na promowaniu pozytywnych warunków i łagodzeniu negatywnych skutków.

1.13 W wielu sektorach usług dla przedsiębiorstw brakuje obecnie kultury dialogu społecznego, co może mieć negatywny wpływ na jakość zatrudnienia w tych sektorach. Konieczne są solidne ramy dialogu społecznego i aktywnego uczestnictwa – również z uwagą na innowacyjne kształcenie i szkolenie – zarówno na poziomie przedsiębiorstw i sektorów, jak i na szczeblu krajowym i unijnym, zważywszy na częstą restrukturyzację firm w szybko zmieniającym się sektorze usług dla przedsiębiorstw.

1.14 Transgraniczne uznawanie kwalifikacji i umiejętności w UE przyczyni się do wspierania mobilności pracowników i wiedzy. Rozszerzy także i wzmocni ogólnoeuropejskie możliwości bardzo wielu małych firm i mikroprzedsiębiorstw w tej dziedzinie.

1.15 EKES w dużym stopniu podziela zalecenia unijnej grupy wysokiego szczebla oraz pięciu grup roboczych z 2013 r. Biorąc pod uwagę ogromne znaczenie usług dla przedsiębiorstw w realizacji celu dotyczącego zwiększenia poziomu produkcji do 20% PNB w 2020 r., a także perspektywę czwartej rewolucji przemysłowej, konieczny jest europejski program lub plan działań na rzecz usług dla przedsiębiorstw. Zdaniem EKES-u powinien on obejmować następujące elementy:

A. Wiedza i wsparcie polityczne:

- podnoszenie świadomości i promowanie debaty;
- definiowanie i klasyfikowanie usług dla przedsiębiorstw;
- zapewnianie istotnych i wiarygodnych danych statystycznych dotyczących usług dla przedsiębiorstw i ich zmian.

B. Obszary polityki:

- wzmacnianie integracji, zapobieganie rozdrobnieniu rynku wewnętrznego i usuwanie barier w handlu wewnątrzspółnotowym;
- wspieranie ram regulacyjnych i europejskich platform standaryzacji;
- umacnianie wewnętrznego rynku w sektorze telekomunikacji;
- promowanie inwestycji w infrastrukturę niezbędnych dla stworzenia bezpiecznego rynku cyfrowego w obszarze komunikacji, współpracy i wymiany towarów i usług cyfrowych;
- ochronę danych i praw własności intelektualnej;
- zmniejszanie barier legislacyjnych i regulacyjnych w międzynarodowym handlu usługami dla przedsiębiorstw.

C. Konkretne tematy:

- wpływ dużych zbiorów danych – znaczny wzrost w ilości i różnorodności danych oraz prędkości ich przesyłu – w wyniku intensywnego tworzenia sieci i generowania danych;
- bardzo istotny związek między badaniami, przemysłem, usługami i zatrudnieniem;
- zamówienia publiczne;
- efekty działalności środowiskowej i rozwój zrównoważony;
- społeczne oddziaływanie usług dla przedsiębiorstw w wymiarze ogólnym i na rynku pracy.

D. Kwestie finansowe:

- środki finansowe.

2. Wprowadzenie

2.1 W rozwiniętych gospodarkach ponad 70 % produkcji i zatrudnienia przypada na sektor usług. Procentowy udział usług, jak również poziom ich złożoności, wzrasta na całym świecie.

2.2 Usługi dla przedsiębiorstw są ważnym czynnikiem wzrostu. Według KE w latach 1999–2009 ich średnia stopa wzrostu wyniosła 2,38 %, podczas gdy średnia dla wszystkich sektorów gospodarki UE wyniosła 1,1 %. W tym samym okresie stopa wzrostu zatrudnienia w tym sektorze wyniosła 3,54 %, podczas gdy wskaźnik ten dla wszystkich sektorów gospodarki UE wyniósł jedynie 0,77 %.

2.3 Wzrost udziału sektora usługowego (lub „tercjaryzacja gospodarki”) w ogólnej aktywności gospodarczej w UE przewyższa wzrost produkcji. Po tym etapie następuje „kwarteryzacja”, która jest związana z pojawieniem się usług informacyjnych i usług opartych na wiedzy.

2.4 „Usługi” to nazwa rodzajowa. Obejmuje ona bardzo szeroki zakres działalności gospodarczej i społecznej, zarówno w dolnych, jak i górnych segmentach rynku pracy. Wzrost zatrudnienia następuje w wysoko i nisko wykwalifikowanych zawodach, podczas gdy liczba pracowników o średnich umiejętnościach w sektorze usług kurczy się, co wywiera presję na klasę średnią.

2.5 W ramach interakcji w branży usługowej można wskazać następujące główne typy odnośnych usług:

- Usługi świadczone z zewnątrz, wykorzystywane przez przemysł, tzn. usługi pochodzące z sektora usług dla przedsiębiorstw. Obejmują one całą gamę usług operacyjnych (np. sprzątanie przemysłowe), świadczonych przez profesjonalistów (np. przez inżynierów) i innych, w tym usługi oparte na wiedzy (np. usługi komputerowe).
- Usługi świadczone wewnętrznie, wykorzystywane przez przemysł, tzn. funkcje usług wykonywane w ramach „zadań wewnętrznych” w danej branży.

- Usługi wspierające, świadczone przez przemysł, tzn. usługi dostarczane przez przemysł, wraz z odpowiednimi produktami (np. usługi posprzedażne).
- Usługi wbudowane dostarczane przez przemysł, tzn. funkcje usługowe, które są wbudowane w produkty dostarczane przez przemysł (np. oprogramowanie).

2.6 Liczba usług dla przedsiębiorstw znacznie wzrosła od lat 70. Przypada na nie obecnie 2 000 mld EUR obrotu i zapewniają one miejsca pracy dla 24 mln osób. Zaangażowane są w to miliony przedsiębiorstw, głównie małych firm i mikroprzedsiębiorstw, nie mówiąc o usługach wewnętrznych w większych przedsiębiorstwach. Usługi dla przedsiębiorstw stanowią 11,7 % gospodarki UE.

2.7 Sytuacja jest bardzo zróżnicowana i nie da się wskazać wspólnego mianownika. Ten ogromny wpływ dotyka wszystkich warstw i relacji w społeczeństwie. Usługi te są siłą napędową zmian i stymulują przegląd modeli biznesowych. Wspierają ciągle reorganizacje publicznych i prywatnych przedsiębiorstw oraz organów publicznych.

2.8 W ostatnich dziesięcioleciach automatyzacja i technologie informacyjno-komunikacyjne odgrywały istotną rolę stymulującą⁽²⁾. Rozwój sytuacji w poszczególnych sektorach usług często ma również wpływ na inne sektory.

2.9 Tradycyjne granice pomiędzy produkcją a usługami zacierają się. Rozwój produkcji nie może być dłużej postrzegany w oderwaniu od usług, jak to miało miejsce w przeszłości. W tym kontekście należy dokonać przeglądu celu UE dotyczącego zwiększenia udziału przemysłu wytwórczego do 20 % europejskiego PNB, biorąc pod uwagę wartość dodaną usług dla przedsiębiorstw. Bardziej właściwe byłoby mówienie o łańcuchu wartości opartym na produkcji⁽³⁾.

2.10 W kontekście globalnym Europa radzi sobie na ogół dobrze, choć istnieją dziedziny, w których przemysł europejski boryka się z trudnościami. Wzrost produktywności i dynamiczne wprowadzanie nowych technologii mogą mieć pozytywny wpływ na relokalizację. Z drugiej strony można zaobserwować wrażliwość ludzi na zmiany i ukryty opór wobec innowacji. Tendencja ta zasługuje na szczególne zainteresowanie polityczne.

3. Rozwój usług dla przedsiębiorstw i wzajemnych powiązań w przemyśle

3.1 Usługi dla przedsiębiorstw znajdują się na etapie bardzo dynamicznych zmian. Ze względu na rewolucję internetową wzrasta wpływ usług na linie produkcyjne, jak również na ogólną wydajność przedsiębiorstw. Liniami produkcyjnymi kieruje obecnie oprogramowanie, a rola siły roboczej w produkcji ulega zmniejszeniu.

3.2 Jest to sprzeczne z powszechnymi przekonaniem i wskazuje, że sektor produkcyjny i usługi dla przedsiębiorstw są ze sobą coraz ściślej powiązane. W związku z tym rozróżnienie między nimi jest często sztuczne. Obecnie przedsiębiorstwa wykorzystują nakłady i wytwarzają produkty i usługi, które obejmują elementy pochodzące zarówno z przemysłu wytwórczego, jak i sektora usług. Interakcja ta jest procesem dwukierunkowym.

3.3 Wniosek ten można również wyciągnąć ze zmian w sektorze przedsiębiorstw. Choć usługi mają charakter głównie wspierający, w dużym stopniu odpowiadają za rozdrobnienie łańcuchów wartości. Prowadzi to m.in. do podziału większych przedsiębiorstw i przekształcenia ich z jednostek statycznych w podmioty oparte na dynamicznych wspólnych powiązaniach między mniej lub bardziej niezależnymi bądź co najmniej możliwymi do zidentyfikowania częściami w ramach tego samego przedsiębiorstwa lub na zewnątrz (outsourcing). Usługi, jako elastyczny i łatwo dający się przystosować element pośredni, wspierają te procesy.

3.4 Fragmentaryzacja łańcucha wartości powoduje także znaczne zmniejszenie różnic między sektorami, ponieważ granice pomiędzy poszczególnymi sektorami zacierają się. Powstaje całkowicie nowa sytuacja, np. Google produkuje samochód, zdając sobie sprawę, że oprogramowanie stanowi 35 % inwestycji w samochodzie, a wręcz 50 % w przypadku działań inżynierskich i zaawansowanej budowy maszyn.

⁽²⁾ Zob. w szczególności opinia EKES-u TEN/549, „Kształtowanie przyszłości zarządzania internetem”, lipiec 2014 r. (jeszcze nieopublikowana w Dz.U.).

⁽³⁾ Institut der Deutschen Wirtschaft (Instytut Gospodarki Niemieckiej), Kolonia, 2013 r.

3.5 Pomimo ogólnego uznania wpływu usług na całą gospodarkę i zatrudnienie, nadal brakuje dogłębnych analiz na poziomie UE, ze względu m.in. na następujące czynniki:

- Oprócz niektórych dużych przedsiębiorstw, sektor na ogół składa się z niezliczonych małych firm i mikroprzedsiębiorstw, które nie są zorganizowane, tak więc siła przebicia sektora usług dla przedsiębiorstw na szczeblu UE jest niewielka.
- Ponadto, ze względu na dynamiczny, ciągły proces odnowy i wynalazki, bardzo trudne jest opracowanie wiarygodnych systemów klasyfikacji.
- UE od dawna skupia się wyłącznie na przemyśle wytwórczym, co utrudnia uczciwe i pozbawione emocji spojrzenie na ogromny wpływ usług wspierających.

3.6 Tradycyjne wskaźniki statystyczne z ostrymi różniczeniami pomiędzy produkcją a usługami nie pozwalają więc na uchwycenie złożonej struktury łańcuchów wartości. Perspektywy dotyczące nakładów i produkcji muszą uwzględniać m.in. to, które branże dostarczają usług (i w jakiej ilości) dla sektora produkcyjnego i odwrotnie. Lecz najpierw wymaga to rozwoju nowych zestawów wskaźników statystycznych.

3.7 Bardziej precyzyjne i szczegółowe statystyki powinny stworzyć lepszą podstawę do debaty nad aktualnym rozwojem sytuacji i możliwymi instrumentami na rzecz poprawy produkcji.

3.8 Dane statystyczne mogą również pomóc skoncentrować debatę m.in. na usunięciu przeszkód dla handlu transgranicznego i mobilności, które wynikają z przepisów krajowych, nadmiernie rygorystycznego wdrażania i specjalnych praw krajowych udzielanych w odniesieniu do zawodów w sektorze usług, np. dotyczących kwalifikacji. Harmonizacja i transgraniczne uznawanie kwalifikacji zawodowych powinno ułatwić transgraniczną mobilność wśród zawodów regulowanych, co ma również szczególne znaczenie dla małych firm i mikroprzedsiębiorstw.

3.9 Ogólne dane UE powinny podkreślać znaczne zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi krajami Europy. Silny sektor usług wspiera silną gospodarkę. Infrastruktura, w szczególności łączność szerokopasmowa, ma ogromne znaczenie. Powinna być ona należycie chroniona zarówno ze względu na ochronę danych osobowych, jak i zapewnienie ciągłości usług. Wiele państw członkowskich musi podjąć znaczne wysiłki, aby nadrobić zaległości w tej dziedzinie.

3.10 Linie produkcyjne są bardziej skoncentrowane niż dotychczas. Wzajemne powiązania rynków europejskich i wschodzących stworzyły złożone sieci gospodarcze i sieci wiedzy, w których usługi są siłą napędową. Delokalizacja stanie się mniej skuteczna, ponieważ przemysł będzie zależeć od najbardziej wyspecjalizowanych i opartych na wiedzy usługach wysokiej jakości.

3.11 Europa w dalszym ciągu utrzymuje przewagę komparatywną w produkcji takich zaawansowanych usług, głównie ze względu na wysoko wykwalifikowaną siłę roboczą oraz poziom badań i rozwoju. Europa nie powinna jednak popadać w pułapkę samozadowolenia. Przewaga konkurencyjna musi być utrzymywana w sposób proaktywny. Wymaga to w szczególności polityki promującej niezmiernie wysoki poziom inwestycji w badania i rozwój oraz poprawę kwalifikacji siły roboczej.

3.12 Interakcje między usługodawcami i klientami mają nadrzędne znaczenie. Usługi biznesowe wspierają produkcję – produkty i/lub narzędzia pomocnicze – klienta. Udane działania wynikają ze skutecznej współpracy między stroną popytową a podaźową, co prowadzi do powstawania nowych struktur. Różne warianty i „języki” są powiązane ze sobą w celu stworzenia nowych rozwiązań. W ramach tych procesów kreatywne i dostosowane do potrzeb rozwiązania pochodzą z szeregu dziedzin.

Godny uwagi jest brak średnich przedsiębiorstw. Oprócz takich ważnych dużych dostawców usług jak SAP, Europa jest słabiej reprezentowana niż USA w pokaźnym segmencie usługodawców. W niektórych sektorach zaawansowanej technologii, Europa jest praktycznie nieobecna w porównaniu z USA. Przykłady firm Google, Apple, Amazon i Microsoft jako mistrzów gry, w której „zwytycza bierze wszystko”, pokazują, jak godne ubolewania jest to, że Europa nie ma swojego gracza w tej dziedzinie.

3.13 W związku z problemami wynikającymi z dyrektywy usługowej, zakończenie budowy jednolitego rynku usług dla przedsiębiorstw musi obejmować zobowiązanie do wykorzystania szans na wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy, przy jednoczesnej kontroli potencjalnych negatywnych skutków liberalizacji usług, takich jak dumping społeczny i płacowy.

3.14 W 2011 r. Komisja zwróciła szczególną uwagę na potrzebę oceny roli opartych na wiedzy specjalistycznej usług dla przedsiębiorstw (KIBS). Jednym z nadrzędnych wniosków jest to, że usługi ogólnie, a KIBS w szczególności, odgrywają ważną i coraz większą rolę w ramach wkładu w procesy produkcji. W rzeczywistości dziedziny te są nieodłączne, a wyniki produkcji są coraz bardziej uzależnione od jakości tego rodzaju usług.

3.15 Nauka i uniwersytety są również bardzo zaangażowane w innowacyjne usługi i we współpracę z przemysłem. W ramach wielu uniwersytetów powstają nowe obiecujące firmy w sektorze usług dla przedsiębiorstw. Oprócz tego istnieją także klastry nauki, innowacyjnych rozwiązań i przemysłu. Ponadto prowadzi to do dalszych pozytywnych skutków, ponieważ lepsze usługi przyczyniają się do przesuwania w górę łańcucha wartości w sektorach, w których państwo posiada już zdolności technologiczne i przewagę komparatywną⁽⁴⁾. Poprawia to znacznie pozycję produkcji w handlu międzynarodowym.

3.16 Ze względu na znaczenie usług mówi się o postępującej „usługowości” produkcji. Symbioza produkcji i usług często zmienia ukierunkowanie działalności firm lub nawet całe obszary działalności. Nowe usługi umożliwiają zmianę w koncepcjach marketingowych, które nie skupiają się już na sprzedaży produktów, lecz na (indywidualnych) potrzebach klientów. Innym przykładem jest fakt, że produkcja obecnie coraz częściej zależy od opracowywania i dostarczania usług dla przedsiębiorstw jako najbardziej rentownej części działalności.

3.17 W tym kontekście cel dotyczący uzyskania 20 % udziału przemysłu wytwórczego w PNB Europy do 2020 r. jest zbyt mało precyzyjny. Celem powinno być raczej tworzenie warunków sprzyjających poprawie procesów przemysłowych, w których dzięki symbiozie produkcji i usług dostarcza się aktualnych produktów za pomocą procesów produkcyjnych i wydajności.

3.18 Nowa fala zastosowań aplikacji ICT jest samonapędzającym się procesem: usługi prowadzą do powstania kolejnych usług, a w konsekwencji ich znaczenie dla całej gospodarki rośnie w olbrzymim tempie. Wspierają one wydajność i stymulują skutki przekrojowe w całej gospodarce, co prowadzi do nowych kombinacji usług. Dostarczają one również dalszego impulsu do globalizacji.

3.19 Jeszcze innym zjawiskiem jest to, że coraz więcej produktów jest wprowadzanych do obrotu wraz z towarzyszącymi im bądź nawet włączonymi do nich usługami, co z kolei prowadzi do dalszych nowych sojuszy i powiązań.

4. Czwarta rewolucja przemysłowa – gruntowna zmiana

4.1 Zakres i oddziaływanie usług dla przedsiębiorstw stają się ważniejsze, jeśli powiązemy je z czwartą rewolucją przemysłową, która ma szerszy zakres niż tylko usługi biznesowe⁽⁵⁾. Rewolucja ta następuje po trzech epokach mechanizacji, elektryczności oraz IT. Obecnie chodzi tu o wprowadzenie internetu przedmiotów i usług.

4.2 W ramach tego procesu istnieją rozmaite inicjatywy w biznesie i nauce, z których część była wspierana przez organy publiczne w celu dostosowania procesów produkcji oraz opracowania nowych produktów. Jedną z pionierskich inicjatyw jest plan działania dotyczący czwartej rewolucji przemysłowej, zapoczątkowany przez rząd niemiecki w 2012 r.⁽⁶⁾.

4.3 Obecnie istnieje więcej równoległych inicjatyw o podobnym charakterze, na przykład:

— holenderska inicjatywa „Inteligentny przemysł” z kwietnia 2014 r.;

— strategię „Przemysł 4.0” austriackich regionów;

— klastry konkurencyjności regionu walońskiego;

⁽⁴⁾ OECD, Trade Policy Papers nr 148, *The role of services for competitiveness in manufacturing* [„Rola usług w kontekście konkurencyjności w przemyśle wytwórczym”], 2013 r.

⁽⁵⁾ Daleko idące skutki 4.0 muszą zostać omówione oddzielnie i w szerszym zakresie w przyszłych opiniach.

⁽⁶⁾ „Zalecenia dotyczące realizacji strategicznej inicjatywy przemysłowej 4.0”, kwiecień 2013 r.

- projekt „Przyszłość przemysłu wytwórczego” sponsorowany przez rząd Zjednoczonego Królestwa;
- Fondazione Democenter – Sipe, Emilia Romagna;
- Smart Manufacturing Leadership Coalition – USA; oraz
- Cyber-physical systems innovation hub, Indie (program szerszy niż 4.0).

4.4 Inteligentne fabryki przyszłości mają bardzo zaawansowany stopień złożoności i są oparte na dopracowanych sieciach dzięki dalszemu rozwojowi oprogramowania i systemów. Rozwój ten będzie skutkować postępującą indywidualizacją – z perspektywy zarówno klientów, jak i pracowników – w dostarczaniu i wykorzystywaniu inteligentnych i dostosowanych do potrzeb wyrobów i podzespołów.

4.5 Możliwości stojące przed przemysłem i gospodarką są ogromne. Należy promować natychmiastowe zaspokajanie życzeń klienta, elastyczność, optymalizację procesu decyzyjnego, efektywne wykorzystanie surowców, a także potencjał wartości dodanej oferowany przez nowe usługi. Rozwój może również iść w parze ze zmianami demograficznymi w Europie i mieć korzystny wpływ na równowagę między życiem zawodowym a prywatnym, jednocześnie zwiększając konkurencyjność w środowisku przynoszącym wysokie dochody.

4.6 We wszystkich sektorach przemysłu przewiduje się pionową i poziomą integrację, jak również kompleksową integrację cyfrową inżynierii w całym łańcuchu wartości. Otwarty dostęp i innowacje przyczynią się do intensywnego tworzenia sieci.

4.7 Aby uniknąć straty w stosunku do konkurentów z krajów spoza UE, trzeba wprowadzić wspólne platformy UE w zakresie standaryzacji produktów i usług, w tym wszystkich istotnych elementów w łańcuchu wartości.

4.8 Zaangażowane są zarówno duże, jak i małe przedsiębiorstwa a perspektywy dla MŚP są pozytywne, gdyż będą one mogły znacznie łatwiej niż dotąd korzystać z usług i systemów oprogramowania. Powstaną nowe możliwości dla regionalnych MŚP; łatwiejsze też może być włączenie tych przedsiębiorstw w proces umiędzynarodowienia. MŚP tak czy inaczej skorzystają z interdyscyplinarnej wiedzy i transferu technologii.

4.9 Jak wskazano powyżej, we wszystkich kategoriach powstaną znacznie ściślejsze relacje między klientami a dostawcami.

4.10 Istniejące technologie informatyczne należy dostosować do specyficznych wymogów produkcji i nadal je rozwijać. Konieczne są inicjatywy w zakresie badań, technologii i szkoleń z myślą o rozwoju metodologii w dziedzinie automatycznego modelowania inżynierskiego oraz optymalizacji systemów.

4.11 Wymagana jest infrastruktura gospodarcza obejmująca właściwy rozwój infrastruktury szerokopasmowego internetu oraz odpowiednie udogodnienia w dziedzinie edukacji i szkoleń. W związku z tym EKES ponownie podkreśla potrzebę inicjatywy na rzecz wzrostu, oprócz racjonalnej polityki fiskalnej⁽⁷⁾. Państwa członkowskie UE powinny skorzystać z obecnego ożywienia, aby pilnie zwiększyć inwestycje w niezbędną infrastrukturę w erze przemysłu 4.0.

4.12 Przemysł 4.0 da Europie niepowtarzalną okazję do realizacji różnych celów za pomocą pojedynczej inwestycji w infrastrukturę. Odroczenie osłabiłoby europejską konkurencyjność. Taka inwestycja powinna zatem również zostać oceniona pozytywnie jako element zaleceń dla poszczególnych krajów w ramach europejskiego semestru.

⁽⁷⁾ Zob. opinia EKES-u w sprawie: „Silniejszy przemysł europejski na rzecz wzrostu i ożywienia gospodarczego – Aktualizacja komunikatu w sprawie polityki przemysłowej”, lipiec 2013 r., w szczególności pkt 1.2. Dz.U. C 327 z 12.11.2013, s. 82.

4.13 W niemieckim planie działania poświęcono należytą uwagę aspektom społecznym tej zmiany. Zaangażowane są w to nie tylko kadra zarządzająca i personel przedsiębiorstw, lecz także całe społeczeństwo. Jest to zasadnicza zmiana w dziedzinie interakcji między człowiekiem a technologią i środowiskiem. Innowacje technologiczne należy postrzegać w kontekście społeczno-kulturowym, ponieważ zmiany kulturowe i społeczne są również same w sobie główną siłą napędową innowacji.

4.14 Podobnie, zdecentralizowane przywództwo i sposoby podejścia do zarządzania, a także odpowiedzialność pracownika za podejmowanie własnych decyzji otwierają nowe możliwości. Pociąga to za sobą zasadnicze zmiany.

4.15 Platformy, seminaria i grupy robocze z udziałem przedsiębiorstw, partnerów społecznych, świata nauki i władz publicznych powinny być organizowane na szczeblu krajowym i na szczeblu UE. Takie platformy i grupy robocze są kluczowe dla określenia wizji i strategii w celu zarządzania procesem transformacji, aby wykorzystać szanse i uniknąć zagrożeń. Grupa wysokiego szczebla (zob. poniżej) stanowi przykład skutecznego dialogu między zainteresowanymi stronami.

4.16 Nowy, cyfrowy świat biznesu i usług przemysłowych będzie potrzebował bezpiecznej, cyfrowej platformy wymiany oraz wyraźnej gwarancji praw rynkowych i ochrony praw⁽⁸⁾. Równie ważna w tym nowoczesnym hybrydowym świecie jest platforma komunikacji i współpracy.

5. Wpływ na społeczeństwo i rynki pracy⁽⁹⁾

5.1 Społeczeństwo oparte na usługach i cyfryzacja będą miały poważne konsekwencje dla rynku pracy i całego społeczeństwa:

- Postępująca „usługowość” gospodarki powoduje ograniczenie zatrudnienia w grupach dochodowych na poziomie klasy średniej. W celu zatrzymania i odwrócenia tej tendencji, tworzenie możliwości zatrudnienia w przedziale średnich dochodów powinno stać się wyraźnym celem polityki dostosowań strukturalnych. W tym celu należy uwypuklić w polityce UE w zakresie przemysłu i usług takie instrumenty jak aktywna polityka rynku pracy oraz inwestycje w innowacje w obszarze kształcenia i szkoleń. Należy podjąć kroki w celu zbadania, w jaki sposób układy zbiorowe mogą okazać się przydatne w tym względzie.
- Na wszystkich szczeblach ludzie muszą być przygotowani do uzyskania nowych zestawów umiejętności, co – ze względu na ogromne wyzwania społeczne – jest kolejnym powodem, by wspierać aktualne programy nauczania, jak również uczenie się przez całe życie. Transformacja dotyczy wszystkich pokoleń, a zatem starsi pracownicy również muszą otrzymać możliwość stałego uaktualniania swoich umiejętności. Wszelkie badania lub oceny procesu transformacji muszą przyczyniać się do odpowiedniego określenia potrzeb w zakresie umiejętności i kwalifikacji zawodowych.
- Rozwój jest napędzany głównie (nowymi) małymi firmami i mikroprzedsiębiorstwami, podczas gdy duże firmy ograniczają swój personel. Proces ten znajduje także odzwierciedlenie w szybkim wzroście liczby nowo powstających przedsiębiorstw i liczby osób prowadzących działalność na własny rachunek w całej Europie. Obecnie można w ciągu jednego weekendu założyć firmę zajmującą się oprogramowaniem dzięki wykorzystaniu łatwo dostępnych narzędzi, które umożliwiają szybkie opracowanie i testowanie produktów, czyli tzw. *lean start-up*.

5.2 Niepokojące jest to, że ta gruntowa zmiana w gospodarce, ze wszystkimi jej konsekwencjami dla społeczeństwa i rynku pracy, nadal nie została wystarczająco przeanalizowana i nie jest szerzej omawiana w kręgach innych niż przedsiębiorstwa i środowiska naukowe.

5.3 W związku z tym istnieje wiele powodów, dla których przedstawienie się na całkowicie nowe podejście w gospodarce musi zostać szeroko omówione w kręgach politycznych i w społeczeństwie, zarówno na szczeblu krajowym, jak i unijnym. Proces ten ma wpływ na życie codzienne wielu obywateli w regionach i miastach, zarówno jeśli chodzi o zatrudnienie, jak i bezrobocie. Będzie on zatem również wpływał na wybory osób dotyczące ich własnej przyszłości. Należy odpowiednio podkreślić i uwzględnić kwestie społeczne i kulturalne.

⁽⁸⁾ Zob. opinia EKES-u TEN/550 „Ataki cybernetyczne w UE”, lipiec 2014 r. (jeszcze nieopublikowana w Dz.U.).

⁽⁹⁾ Zob. także opinia EKES-u TEN/548 „Społeczeństwo cyfrowe: dostęp, edukacja, szkolenia, zatrudnienie, narzędzia na rzecz równości”, lipiec 2014 r. (jeszcze nieopublikowana w Dz.U.).

5.4 Badania nad szybkimi zmianami na rynku pracy, które należy odpowiednio uwzględnić jako podstawę przyszłej edukacji i szkoleń, powinny być traktowane priorytetowo w części zatytułowanej „Wiodąca pozycja w przemyśle” w ramach programu „Horyzont 2020”.

5.5 Wiele miejsc pracy jest zagrożonych i niewłaściwe zarządzanie tym procesem będzie mieć konsekwencje społeczne i polityczne. UE i państwa członkowskie powinny zatem wprowadzić otoczenie polityczne i regulacyjne, które oprócz nowych i niezbędnych technologii zapewniłoby także realizację celów w zakresie poprawy warunków pracy i życia oraz uniknięcia polaryzacji między grupami o niższych i wyższych dochodach.

5.6 Rozwój sytuacji w poszczególnych krajach jest niejednorodny. Tradycyjne programy należy poddać przeglądom, a programy nauczania należy dostosować. Przedsiębiorstwa prowadzą odpowiednie działania. Związek między edukacją a przedsiębiorstwami zmienia się tak, aby dotrzymać tempa przemianom w przemyśle. Pracownicy muszą być przygotowani do przyswojenia innych i – ogólnie rzecz biorąc – bardziej specjalistycznych umiejętności, a także mieć możliwość dostosowania się do szybkich zmian w zapotrzebowaniu na umiejętności.

5.7 Rozwój ten z pewnością nie oznacza jednowymiarowego nacisku na umiejętności techniczne. Własność intelektualna i umiejętności społeczne pozostają równie ważne, gdyż są niezbędne dla dotrzymania kroku wszelkim zmianom w społeczeństwie oraz dla zaspokojenia potrzeby innowacji społecznych, które idą w parze z podstawowymi zmianami gospodarczymi.

5.8 W ramach tego ogólnego podejścia należy zapewnić dialog społeczny na szczeblu firm, sektorów, krajów i UE, aby omówić zmiany, ramowe warunki w UE i w państwach członkowskich oraz sposoby i środki odpowiedniego przygotowania siły roboczej.

6. Grupa wysokiego szczebla ds. usług dla przedsiębiorstw – pierwszy krok

6.1 Wpływ intensyfikacji usług dla przedsiębiorstw był zbyt długo zaniedbywany na szczeblu UE i w procesie kształtowania polityki UE. Przewidywany skok jakościowy sprawia, że sytuacja ta tym bardziej wymaga naprawy. W związku z tym EKES przyjmuje z zadowoleniem, jako pierwszy krok, sprawozdanie grupy wysokiego szczebla ds. usług dla przedsiębiorstw z 2013 r.

6.2 Mimo zaangażowania Komisji w procesy, które są powiązane z ogólnymi szerszymi skutkami usług dla przedsiębiorstw, zwłaszcza poprzez agendę cyfrową oraz za pośrednictwem badań i projektów innowacyjnych, brakuje całościowego obrazu sytuacji.

6.3 Usługi dla przedsiębiorstw zasługują na ważne miejsce w ramach zorientowanej na przyszłość polityki przemysłowej. Sprawozdanie grupy ekspertów wysokiego szczebla powinno uutorować drogę do uzyskania pełnego obrazu sytuacji i określenia pożądanych działań, które mają zostać podjęte w UE.

6.4 Grupa wysokiego szczebla określiła szereg usług dla przedsiębiorstw, w tym usługi profesjonalne i techniczne oraz wsparcie operacyjne.

6.5 W szczególności wskazano wyraźnie, że usługi dla przedsiębiorstw były dotąd w niewystarczającym stopniu uwzględniane przez Komisję podczas opracowywania nowych strategii politycznych, jak również w dyskusjach politycznych w Radzie ds. Konkurencyjności.

6.6 Ponadto grupa ekspertów wysokiego szczebla opracowała sprawozdania w sprawie: (i) jednolitego rynku wewnętrznego; (ii) innowacji; (iii) umiejętności; (iv) standardów; oraz (v) handlu. Zawierają one wiele uwag analitycznych i szczegółowych komentarzy na temat procesów przebiegających w omawianych obszarach, a także na temat pożądanych rodzajów podejścia w odniesieniu do unijnych polityk i działań.

6.7 Wiele uwag i propozycji w sprawozdaniach podkreśla konieczność przeprowadzenia dogłębnej analizy na szczeblu UE równoległe do poprawy i ukierunkowania wytycznych politycznych dla MŚP, o co EKES, wraz z wieloma ekspertami, apeluje już od lat. Szczególna rola mikroprzedsiębiorstw i małych przedsiębiorstw, jak również gwałtowny wzrost ich liczby w obecnym cyklu przemysłowym wskazuje raz jeszcze na pilną potrzebę lepszego stanowienia prawa, lepszych warunków dla partnerstw innowacyjnych oraz szczególnej koncentracji na dostępie do finansowania.

6.8 Oprócz tradycyjnych barier dla usług w porównaniu z sektorem produkcji, analiza pokazuje, że utrzymująca się fragmentacja jednolitego rynku towarów ma dodatkowe negatywne skutki dla transgranicznego rozwoju i stymulowania usług dla przedsiębiorstw. Europa jest nadal daleka od stworzenia skutecznego dużego rynku wewnętrznego dla usług.

6.9 Wiele wniosków dotyczących poprawy środowiska dla usług dla przedsiębiorstw podkreśla wyjątkowe znaczenie tego drugiego elementu w odniesieniu do związku między produkcją a usługami, a tym samym perspektywy wzmocnienia przemysłu wytwórczego w Europie.

6.10 W związku z tym prace tej grupy i grup roboczych są, zdaniem EKES-u, bardzo pożytecznym punktem wyjścia do przeprowadzenia pogłębionej analizy i opracowania konkretnych wniosków przez Komisję.

Bruksela, 16 października 2014 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE
